

Clemens Cornielje – Commissaris van de Koningin in Gelderland

Jupiter

Voor het eerst naar het Gelders Orkest

Ik was vijftien toen ik voor het eerst een concert bijwoonde van Het Gelders Orkest. Ik reisde toen met bus en trein van Lobith naar Arnhem, samen met mijn neef Marcel C. Wij vonden het een belevenis. De dirigent daalde af, luid applaus, en wij stonden gelijk op en klaptten enthousiast mee. Als enige twee. Weggezakt in de fauteuils hebben we daarna deel 1 aangehoord. In de pauze keek het (toen al wat oudere) publiek vertederd naar ons. 'Dat moeten echte fans zijn, zo jong en zo enthousiast,' dat zag je ze denken. Ze zaten er niet ver naast.

Op muziekgebied ben ik altijd een amateur gebleven. Ik weet wat ik mooi vind en heb ook duidelijk een oordeel over dat wat ik hoor en de stukken die worden uitgevoerd. Ik leg alles langs de meetlat 'Word ik geraakt, heb ik genoten, was ik geroerd'. De staande ovatie bewaar ik nu voor die momenten.

De Jupiter en de wiskunde

Waar en wanneer ik voor de eerste maal de Jupiter-symfonie van W.A. Mozart heb gehoord, herinner ik me niet. Deze muziek klinkt overal en zowel in de muziekzaal en musea als in de betere koffiehuisen. Ik heb een opname van deze symfonie door Het Gelders Orkest beluisterd van vrijdag 27 januari 2006. Twee dagen eerder waren de Gelderse Staten bij elkaar gekomen voor hun maandelijkse vergadering en hadden o.a. gesproken over het Plan van Aanpak Luchtkwaliteit. Ik was toen nog geen vijf maanden Commissaris van de Koningin in deze prachtige provincie.

Het orkest werd op die vrijdagavond geleid door de dirigent Roy Goodman. Ik heb uiterst aandachtig en meerdere malen de opname beluisterd. Eerst liet ik de muziek als een frisse douche over me heen stromen en daarna ging ik wat analytischer te werk. Ook vroeg ik me af in hoeverre buitenmuzikale gegevens mijn luisterervaring beïnvloedden.

Ik weet bijvoorbeeld dat de Jupiter-symfonie de laatste symfonie van Mozart is en ongeveer drie jaar voor zijn dood werd geschreven. Luister ik daardoor anders naar deze muziek? Zonder enige twijfel.

Dit geldt ook voor alle feitjes en weetjes over de bijnaam van de symfonie, waarin de componist naar verluidt tot voorbij de sterren wil reiken, het ontelbare wil tellen en nadenkt over het oneindige. Een sprongetje naar de wiskunde is dan snel gemaakt. Ooit onderwees ik dat vak met veel plezier, en sprak ik bijna dagelijks over parallelle lijnen die elkaar in het oneindige snijden. Zoiets schept een band.

Laat ik maar gelijk vertellen dat ik met groot plezier naar de opname heb geluisterd. Ik werd er door meegesleept, ging meezingen en meedeinen, riep 'Wow', sloeg op mijn manier de maat, en mijn hoofd schokte als de pauken werden bespeeld. Boem! Is deze muziek werkelijk in 1788 geschreven en is het toeval dat die laatste twee cijfers op het oneindigheidsteken lijken? Is dit een symfonie of een opera? Wat een drama en wat een geweldige muziek, dat was mijn slotconclusie, en applaus voor de paukenist!

Tip voor de kucher

Een concert in januari trekt altijd veel kuchers, dat was in deze opname ook goed te horen. Een logopedist gaf ooit de volgende tip. Open de mond bij een opkomende kuch, adem in en trek de huig zo hoog mogelijk op. Als het goed is verdwijnt dan de kuchprikkel.

De symfonie met de paukenslag

Op dit programma staat verder Symfonie nr. 94 van Joseph Haydn. Op het Europese continent wordt deze meestal de symfonie 'Mit dem Paukenschlag' genoemd, in Engeland heet ze 'The Surprise'. Voor de bijnaam 'The Big Bang' zou ik ook begrip kunnen opbrengen.

Op zaterdag 6 december 2003 speelde HGO dit werk onder de dirigent Jan Willem de Vriend. Hier ging het om passie, had ik het gevoel. De opening is dramatisch. Eerst is alles langzaam en dan gaat het donderen, geweldig. Het orkest geeft alles, zo lijkt het. 'Ja, dat is even wat,' was mijn reactie aan het eind van deel 1. Maar alles draait natuurlijk om deel 2, een thema met variaties is en zeer geschikt voor de Last Night of the Proms.

Hier spelen de pauken, die meestal op de achtergrond hun taken uitvoeren, ineens de hoofdrol. Het werk is in 1792 geschreven, dus vrij kort na de bestorming van de Bastille en het uitbreken van de Franse Revolutie. Zouden de nieuwe, moderne gelijkheidsideeën, zo overwoog ik, misschien van invloed zijn geweest op dit werk van Haydn? Zou hij daarom de rollen hebben omgedraaid en de achtergrond naar de voorgrond hebben

verschoven? Zou er dus een politieke boodschap schuilgaan in deze symfonie? Ik zal de professionals er eens naar vragen.

Waar Mozart naar de sterren reikt, zet Haydn je schaakmat. Dit is spelen zoals schaken spelen is. Ik vond het heerlijk om dit werk weer eens te beluisteren en ben vergeten de rillingen te tellen. Maar ze waren er en ze waren er meer dan eens. Wat een geweldige muziek, dat was wederom mijn slotconclusie, wat een geweldig orkest, en ook nu weer: applaus voor de paukenist. Dit is roestvrij ijzeren repertoire.

Wat doet muziek met iemand?

Muziek heeft vele functies. Het volkslied bevestigt bijvoorbeeld de eenheid van het land en de provincies. Het Wilhelmus zing ik natuurlijk vaak en graag, maar ook Gelderland heeft een prachtig volkslied: 'Waar der beuken breede kronen, ons heur koele schaduw biên; Waar we groene dennebosschen, paarse heidevelden zien', etc. De Doesburgse onderwijzer C.J.C. Geerlings (1865-1951) schreef zowel de tekst als de muziek van dit lied. U kunt het beluisteren op de vernieuwde website van de provincie: www.gelderland.nl.

Muziek helpt ook deelnemers aan wandel- en fietstochten de finish te halen. Muziek troost en stemt tot nadenken bij herdenkingen. Moderne muziek rekt je oren op en laat je denken: zo kan het dus ook. Al eeuwenlang rangschikken componisten dezelfde twaalf noten en toch ontstaan er steeds weer nieuwe composities en nieuwe stromingen. Dat blijft een fascinerend proces.

Muziek verhoogt de feestvreugde. Niet erg lang geleden werd ik vijftig en voor die bijzondere verjaardag ontving ik van Arjen Eijgenraam (medewerker Kabinet) als cadeautje een gelegenheidscompositie voor pianotweehandig. Dat was nog eens een feestelijk geschenk. U hebt het allen kunnen horen. Op 10 juni 2008 is het op het carillon van de Eusebius ten gehore gebracht. Ik kan het niet spelen, maar alleen al het boekje openen en weer dichtdoen levert mij plezier op.

Hoe belangrijk is HGO voor Gelderland?

Ik gun iedereen de ervaring waarmee ik deze bijdrage begon. Ook nu lopen er in Gelderland jongens en meisjes van vijftien rond die binnenkort voor het eerst een concert van Het Gelders Orkest bezoeken. Of ze op het goede moment klappen, doet volstrekt niet ter zake. Van belang is dat ze kunnen en leren genieten van oude en nieuwe muziekwerken die werkelijk van betekenis zijn, dat die op hoog niveau worden uitgevoerd, dat ze iets kunnen ervaren van de passie van de dirigent en orkestleden, dat ze zien en horen hoe ver je kunt komen met talent en jarenlange training. Ik hoop dat Het Gelders Orkest op hun levenspad komt.

